

Medij. istraž. (god. 22, br. 1) 2016. (163-178)
RECENZIJE, PRIKAZI, BILJEŠKE

Magdalena Najbar Agičić. *Povijest novinarstva. Kratki pregled. Ibis grafika i Sveučilište Sjever, prvo izdanje, 2015, 225 str.*

Knjiga Magdalene Najbar-Agičić *Povijest novinarstva. Kratki pregled* objavljena samim krajem 2015. godine kao suizdavački projekt Sveučilišta Sjever i Ibis grafike, popunila je osjetan nedostatak srodne udžbeničke literature na hrvatskom visokoškolskom tržištu. Naime, nakon knjige Božidara Novaka *Hrvatsko novinarstvo u XX. stoljeću* iz 2005., dvije godine kasnije izašla je *Povijest vijesti* Gordane Vilović, a 2011. *Socijalna povijest medija* Briggsa i Burkea, koje uza sve kvalitete nisu dostatno odgovorile na potrebu za sveobuhvatnim udžbenikom iz područja povijesti novinarstva.

Autorica je docentica na Odjelu za novinarstvo Sveučilišta Sjever, najmlađeg hrvatskog sveučilišta. Njezina matična kuća kao sunakladnik pokazuje da i malena i mlada sveučilišta mogu biti ozbiljan sudionik u hrvatskom visokoškolskom staništu ako privuku kvalitetan znanstveničko-nastavnički kadar. Naime, nenametljiv podnaslov ovog udžbenika već nakon prvog susreta sa sadržajem ne može zavarati ni studenta, a kamoli zainteresiranog korisnika iz redova iskusnijih novinara i čitatelja iz drugih društvenih disciplina. “Kratka pre-

gled” zapravo je vrlo temeljit pregled i sveobuhvatan prikaz svjetske povijesti koja dobro kontekstualizira i sintetizira i povijest hrvatskog novinarstva. Iako je zbog svijesti o prijednoj potrebi zamišljena prvenstveno kao udžbenik, ova knjiga nije samo udžbenik: dobri udžbenici za sobom ne ostavljaju zbunjenog korisnika, a ako su pritom još i dobre knjige, pozivaju na suradnju, pozicioniraju problem multiperspektivno i kontekstualiziraju ga. Upravo to dobili smo s ovom *Poviješću novinarstva*.

Organizacija knjige pokazuje da je autorica nastojala uravnotežiti vlastiti historiografski habitus s potrebom da studenti dobiju pregledno, čitko i relevantno štivo. Knjiga je razdijeljena je u 15 cjelina koje kronološki i zemljopisno organiziraju materiju tako sveobuhvatno da za sobom ne ostavljaju praznine ili nejasnoće – dok odmah u Uvodu istovremeno poziva na promišljanje i propitivanje (i to dosljedno čini do posljednje rečenice). Koristan didaktički postupak, nesumnjivo ponajviše ugodan studentima, ali i ostalim kalibrima čitatelja, čine vizualno istaknuti odlomci na kraju pojedinih poglavlja, svojevrsni “les encadrés” koji upućuju na

zanimljive primjere (poput one o imenu lista *Obzor/Pozor* ili pojavi karikature u poglavlju o stranačkom novinstvu u Hrvatskoj). Ne izostaju ni pojedini, poput one o optičkim signalima u poglavlju *Razvoj novinstva u 19. stoljeću*.

U okviru *Uvoda* koji postavlja povijest novinarstva kao “zanimljiv element ukupnog mozaika povijesti koji donosi mnogo spoznaja o prošlim društvima”, te kao nešto što nije samo “povijest novinarske profesije, povijest različitih javnih medija, povijest tehnoloških dostignuća koja su temelj razvoja tiska i drugih masovnih medija, ona je i povijest borbe za slobodu misli, borbe za građanska prava i nacionalnu slobodu”, nalazi se i informativno poglavlje *Istraživanje povijesti novinarstva*: dovoljno temeljito da uključi i Fritschov *Discursus De Novellarum, Quas Vocant Neue Zeitungen, Hodierno Usu Et Abusu* iz 1676., i podatak o deset žena na Pulitzerovom seminaru na Columbiju te dovoljno otvoreno da naglas razmišlja o prednostima američkog sustava novinarskog obrazovanja pred europskim.

Prva cjelina *Povijest vijesti* – “*prapovijest*” novinarstva upoznaje nas s još jednim vrlo dobrim propedeutičkim alatom: nekoliko kratkih odlomaka o namjerama i sadržaju poglavlja koje slijedi, vizualno različitih od ostatka teksta, tik ispod naslova. I ti uvodni sažeci, kao i stil pisanja koji je pregledan, jasan i posve lišen bilo kakvih pretencioznih zastranjanja,

jamče dobar uspjeh kod hrvatske populacije studenata novinarstva koju, kako znamo, nažalost ne upisuju najperspektivniji i najuspješniji maturanti. Poglavlje “*Cenzura i sloboda tiska*” u drugoj cjelini “*Izum tiska. Cenzura i počeci borbe za slobodu tiska*” primjer je zašto upravo tu činjenicu valja imati na umu naglašavajući didaktičke kvalitete knjige: smiren, multiperspektivan, činjenično utemeljen pristup pojmu cenzure naročito je ljekovit upravo za tu kategoriju; za one lošije pripremljene, manje pismene i manje obaviještene aspirante na novinarsku diplomu. Istina treba svima, ali strpljenje, jasnoća i dobar didaktički pristup mogu biti presudni kad oni najslabiji posumnjaju u smisao nastavka edukacije.

Šesta i sedma cjelina, *Razvoj novinstva u 19. stoljeću* i “*Zlatno doba*” novinstva u *Sjedinjenim Američkim Državama* osobito su zanimljive jer mlade čitatelje sustavno i temeljito informiraju o svim važnim svjetskim sudionicima i pojedinostima ključnog razdoblja za razvoj onoga što danas poznajemo pod kategorijom važnih “klasičnih” novinskih medija iz vremena prije pojave interneta. (Među njima nedostaje *The Economist* koji do danas izlazi svaki tjedan od 1843; propust poglavlja *Razvoj tiska u europskim zemljama* koji će se nesumnjivo ispraviti u sljedećem izdanju.)

Hrvatski medijski prostor uključuje se u priču četvrtom cjelinom *Prve no-*

vine u Hrvatskoj. Novinstvo u vrijeme narodnog preporoda, a temeljito se opisuje i analizira kroz cijelu drugu polovicu knjige. Svakako valja istaknuti osmu cjelinu *Stranačko novinstvo u Hrvatskoj* koja prikazuje medijsku, političku i društvenu scenu Hrvatske od četrdesetih godina 19. stoljeća do polovice drugog desetljeća 20. stoljeća, kroz osam poglavlja: *Nastanak modernih stranaka u Hrvatskoj*, *Novine u novim političkim uvjetima – Pozor*, *Nove pojave u hrvatskom tisku*, *Humoristički listovi*, *Novine Stranke prava*, *Između Mažuranićeva i Khuenova zakona o tisku*, *Srpski listovi u Hrvatskoj* i *Novinstvo u Dalmaciji i Istri*.

Možda upravo u ovome poglavlju najbolje dolazi do izražaja temeljna vrijednost autoričinog oblikovanja teksta jer se radi o materiji koju današnji studenti novinarstva teško povezuju sa suvremenosti, odnosno, s političkim procesima i zbivanjima današnjice ili recentne prošlosti – a ipak je iznimno protočno i jasno utrla put shvaćanju svega što se izlaže u sljedeće dvije cjeline, 9. *Hrvatsko novinstvo u XX. Stoljeća. Prvi svjetski rat*. i 10. *Hrvatsko novinstvo u međuraću*. Povijesna i medijska zbivanja koja obrađuju ove dvije cjeline u stu-

dentskoj populaciji doživljavaju se kao nagovještaj svega što već mogu dobro razumjeti: politički događaji, stranačka i novinska scena koji su prolegomena u jučerašnji jugoslavenski i europski današnji trenutak Hrvatske.

Kod svih “povijesti djelatnosti”, pa tako i novinarstva, na kraju se postavlja pitanje gdje stati. Kao i kroz čitavu knjigu, autorica se odlučila za smireni no-nonsense pristup: navodi najvažnije trendove (interaktivnost, nelinearni pristup sadržaju, digitaliziranost i multimedijalnost); bez trke u navođenju baš svih, ili premnogih internetskih portala ili televizijskih ili radijskih kuća, navodi one najvažnije i završava navođenjem zakona o HRT-u iz 2009. i gašenjem *Vjesnika* 2012.

Koristan didaktički alat čine i *Primjeri pitanja iz povijesti novinarstva*; pedesetak pitanja koja obuhvaćaju cijelo gradivo knjige i olakšavaju usredotočivanje na bitne pojmove i pojave. Jedna od pojedinosti koja će dodatno olakšati i učenje i kreativno čitanje, koju bismo poželjeli u drugom izdanju ove odlične *Povijesti novinarstva*, jest i imensko kazalo.

Irena Radej Miličić

Jagtar Singh, Alton Grizzle, Sin Joan Yee i Sherri Hope Culver (ur.) *Media and Information Literacy for the Sustainable Development Goals*. Nordicom, 2015., 334. p.

Nebrojeno je puta istaknuto kako je koncept McLuhanovog „globalnog sela“ temeljen na pretpostavci da razvoj tehnologije smanjuje svijet, ali ga i u isto vrijeme proširuje. Naime, razvojem Interneta i digitalne tehnologije olakšan je pristup informacijama te je istovremeno znatno povećana njihova količina. Takve okolnosti, pored već ustaljene ekonomske podjele svijeta, doprinijele su novoj, digitalnoj podjeli koja zemlje dijeli na informacijski bogate i na one informacijski siromašne. Stoga je novi globalni cilj 21. stoljeća suzbijanje novonastale podjele. Ključni faktor sprječavanja ove nove podjele jest jačanje ljudskih potencijala povećanjem medijske i informacijske pismenosti. Takvu strategiju kroz pet poglavlja razrađuje knjiga *Media and Information Literacy for the Sustainable Development Goals*. Nju su uredili Jagtar Singh, Alton Grizzle, Sin Joan Yee i Sherri Hope Culver, sabiranjem trideset i jednog članka na temu utjecaja medijske i informacijske pismenosti na poticanje školskih i zdravstvenih reformi, stvaranje međureligijskog i međukulturalnog dijaloga, jačanje ravnopravnosti spolova, razvoj lingvistike te održivi razvoj ruralnih područja, prvenstveno u zemljama Trećega svijeta.

Prvo, najopsežnije poglavlje ove knjige, pod nazivom „Održivi razvoj kroz nastavu i učenje“ (*Sustainable Development through Teaching and Learning*) prikazuje metode širenja medijske i informacijske pismenosti u zemljama Trećega svijeta putem obrazovnog sustava koji ima ulogu platforme. Tako je Jose Reuben Q. Alagaran II predstavio model Triple E's. Prema tom modelu potrebno je osmisliti nastavni plan i program za osnovno, srednje i visokoškolsko obrazovanje, temeljem kojeg bi nastavnici na svim razinama obrazovanja podučavali načine pronalaska informacija te kritičko promišljanje o njima. Kroz tri cjeline, koliko ih sadrži ovaj model, cilj je naučiti mladu populaciju primjenjivati tehnike i alate koji olakšavaju pristup informacijama, analizirati medijski sadržaj s kritičkim pogledom na vjerodostojnost, točnost i pouzdanost informacija te osposobiti pojedinca da samostalno stvara i dijeli informaciju.

Nadalje, Thomas Röhlinger predstavio je General set model: MIL, MILID, MILID+ prema kojemu se medijska i informacijska pismenost, da bi imala pozitivan učinak na društvo, ne smije promatrati isključivo u kontekstu obrazovnog sustava. Prema ovome modelu, ona mora biti dio sva-

ke pore društva. Röhlinger objašnjava kako su zemlje Trećega svijeta najbolji primjer za potvrđivanje ovakve teze. Širenjem svojega djelokruga medijska i informacijska pismenost može imati, primjerice, pozitivan učinak na jačanje prava žena, povećanje svijesti o zdravstvenoj zaštiti ili na održivi razvoj ruralnih područja. Stoga se ovaj model sastoji od tri sfere: MIL predstavlja globalnu abecedu, MILID zajednički jezik neophodan za međukulturalno razumijevanje te MILID+ u kojem je medijska i informacijska pismenost „glokalnog“ karaktera, odnosno poveznica između globalne i lokalne razine u svrhu jačanja komunikacije i posljedično, pružanja uzajamne pomoći.

Autori, čiji su radovi sabrani u ovom poglavlju, konstatalirali su da je jačanje medijske i informacijske pismenosti nužan preduvjet za razvoj ljudskih potencijala. Indija je prva među zemljama Trećega svijeta koja je spoznala tu potrebu. Slijedom toga, Jagtar Singh u svojem radu predstavlja model Empowering 8 koji je osmišljen kako bi studentima azijskih i pacifičkih zemalja omogućio brži i jednostavniji pristup informacijama. Svrha je ovoga modela kreiranje mreže standardnih i virtualnih knjižnica. Imajući na umu da je u spomenutim zemljama dostupnost informacija otežana mnogim studentima (posebice u ruralnim područjima), ovim modelom željelo se doprinijeti unaprjeđenju obrazovanja mladih. Spajanje standardnih metoda učenja s *online* učenjem opisao je i Ibrahim

Mostafa Saleh. On se u svojem radu bavi uporabom mobilnih telefona u svrhu pristupa informacijama, među studentskom populacijom zemalja Bliskoga istoka i sjeverne Afrike.

Drugo poglavlje, nazvano „Medijske organizacije, pružatelji informacija i sloboda izražavanja“ (*Media Organizations, Information Providers, and Freedom of Expression*) bavi se utjecajem medijske i informacijske pismenosti u poticanju građana na sudjelovanje u aktivnostima i procesima odlučivanja u svim područjima društvenoga života. Primjerice, Tibor Kiltay u svojem radu ističe marginalizaciju medijske i informacijske pismenosti kada je riječ o znanstvenim podacima. Predlaže razradu „podatkovne pismenosti“ (eng. *data literacy*) kojom bi se kritički promišljalo o istinitosti, točnosti i vjerodostojnosti podataka i navoda u znanstvenim radovima. Prema Koltayu, ako žele obrađivati, koristiti i dijeliti znanstvene spoznaje u skladu s etičkim načelima akademske zajednice, znanstvenici moraju biti podatkovno pismeni.

Drugi primjer utjecaja medijske i informacijske pismenosti na povećanje aktivnosti građana daju Neelima Mathur, ali i Sally S. Tayie. One u svojim radovima analiziraju utjecaj medijske i informacijske pismenosti na stvaranje participativne demokracije, temeljem koje je građanima omogućeno sudjelovanje u procesu donošenja političkih odluka. I jedna i druga došle su do zaključka da je Internet (s naglaskom na društvene mreže) medij koji je preuzeo ulogu

platforme za javne rasprave pa posljedično dobiva sve veću snagu u poticanju građana na sudjelovanje u donošenju političkih odluka.

Radovi iz trećega poglavlja nazvanog „Jezična raznolikost i interkulturalni dijalog“ (*Linguistic Diversity and Intercultural Dialogue*) obrađuju tematiku doprinosa medijske i informacijske pismenosti u suzbijanju međukulturalnih prepreka. Na primjer, koliko medijska i informacijska pismenost stanovnika Bliskoga istoka doprinosi povećanju kvalitete javnih rasprava u ugostiteljskim objektima, u svojem radu objašnjava K S Arul Selvan. Prema njegovom razmatranju, takva mjesta odlikuje kulturna, obrazovna, dobna i spolna heterogenost. Stoga su ugostiteljski objekti oduvijek bili poprište raznolikih diskusija. U današnje vrijeme, pored razgovora, atmosfera je u takvim objektima nadopunjena medijem – najčešće radijom i/ili televizijom. Slijedom navedenoga, ugostiteljski objekti dobar su primjer platforme za poticanje međukulturalnoga dijaloga. K S Arul Selvan mišljenja je da su to najpogodnija mjesta u kojima medijska i informacijska pismenost, kao sastavnica verbalne i neverbalne komunikacije, utječe na suzbijanje raznih društvenih barijera, bilo na lokalnoj ili na nacionalnoj razini.

Još jedan primjer kako medijska i informacijska pismenost može utjecati na stvaranje međukulturalnoga dijaloga dao je Jun Sakamoto. Njegov rad bavi se razbijanjem međukulturalnih barijera između japanskih i kineskih

studentata. Radi postizanja kulturalnoga dijaloga među studentskom populacijom dvaju naroda osmišljen je projekt razmjene znanja i iskustava putem videoporuka. Prema Sakamoto, analiza sadržaja videoporuka među japanskim i kineskim studentima proizvela je ne samo učinak većeg interesa za medijsko i informacijsko opismenjavanje, već je utjecala i na povišenje praga tolerancije i kulturalnoga razumijevanja.

Četvrto poglavlje – „Ravnopravnost spolova i osoba s invaliditetom“ (*Gender Equality and Persons with Disabilities*) sabire radove na temu doprinosa medijske i informacijske pismenosti na povećanje prava žena te socijalnu uključenost osoba s invaliditetom u zemljama Trećega svijeta. Adebola Adewunmi Aderibigbe i Anjuwon Josiah Akinwande kroz svoj rad obrazlažu nužnost edukacije, odnosno osvješćivanje žena u ruralnim područjima Nigerije o higijenskim navikama i zdravstvenoj zaštiti radi smanjenja stope mortaliteta te suzbijanja bolesti poput HIV-a/AIDS-a ili malarije. S druge strane, Mia Rachimati i Syarif Maulama jačanje spolne jednakosti u zemljama Trećega svijeta vide u integraciji žena u radnu sredinu. U svojem radu, na primjeru Indije, opisuju doprinos edukacije, ali i medija (interneta i DVD-a) na zapošljavanje žena u tradicionalnim obrtima radi njihovoga ekonomskog osnaživanja.

Temu socijalne uključenosti osoba s invaliditetom, također na primjeru Indije, predstavili su Manukonda Ra-

bindranath i Sujay Kapil. U svom radu bave se utjecajem medijske i informacijske pismenosti na socijalnu uključenost slijepih i gluhoonijemih studenata na indijskim fakultetima. S obzirom na to da indijski obrazovni sustav nije prilagođen interesima i sposobnostima osoba s invaliditetom, autori predlažu veće izdvajanje financijskih sredstava za školovanje takvih osoba, ali i konkretne mjere putem kojih bi medijska i informacijska pismenost doprinijela njihovoj socijalnoj uključenosti.

Posljednje poglavlje, pod nazivom „Unaprjeđenje društva znanja: okoliš, zdravlje i poljoprivreda“ (*Advancing Knowledge Societies: Environment, Health and Agriculture*) opisuje ulogu medijske i informacijske pismenosti u održivom razvoju ruralnih područja. Na primjeru Indije, kao snažne agrarno-industrijske zemlje u svijetu, Iner Vir Malhan obrazlaže potrebu medijskog i informacijskog opismenjavanja poljoprivrednika. Naime, unatoč tome što je Indija najveći svjetski proizvođač mnogih poljoprivrednih proizvoda, a poljoprivredni sektor zapošljava 70% stanovništva, ruralna područja pogođena su teškim siromaštvom. Prema Malhanu, razlog je tome nizak stupanj obrazovanja poljoprivrednika. Stoga u svom radu opisuje mogućnost iskorjenjivanja siromaštva u ruralnim područjima Indije primjenom programa indijske vlade, kojim se nalaže nužnost medijskog i informacijskog opismenjavanja poljoprivrednika. Cilj je programa upotreba medija kao

platforme za prijenos znanja s poljoprivrednih istraživačkih institucija u svijest poljoprivrednika. Slijedom toga, organizacija Digital Green zatražila je od uspješnih poljoprivrednika sudjelovanje u izradi edukativnih videosnimki s primjerima dobre poljoprivredne prakse. Takvim pristupom nastoji se osposobiti neobrazovane poljoprivrednike da samostalno pronađu tražene informacije, da ih razumiju, ali i kritički promisle o njima.

Uvidom u sadržaj svih pet poglavlja moguće je zaključiti kako je globalni cilj 21. stoljeća ubrzanje procesa održivoga razvoja nerazvijenih zemalja kako bi se suzbila novonastala digitalna podjela svijeta. No, taj proces teško je ostvariv bez jakih ljudskih potencijala, koje je pak nemoguće razviti ako su otežani dostupnost i razumijevanje informacija. Stoga se jačanje medijske i informacijske pismenosti ogleda kao katalizator brojnih promjena. U skladu s time, autori radova sabranih u ovoj knjizi ističu važnost uključivanja medijske i informacijske pismenosti kako u nastavni plan i program osnovnoga, srednjega i visokoškolskoga obrazovanja, tako i u projekte namijenjene cjeloživotnome obrazovanju. Naime, konvergencija medija i tehnologije stvorila je informacijsku ekonomiju koja utječe na razvoj ljudskih resursa te danas se smatra glavnim čimbenikom odgovornim za ekonomsku i digitalnu podjelu svijeta.

Doroteja Krivić

Medijska pismenost – preduvjet za odgovorne medije: zbornik radova s 5. regionalne znanstvene konferencije Vjerodostojnost medija, ur. Viktorija Car, Lejla Turčilo, Marijana Matović. Sarajevo: Fakultet političkih nauka, 2015., 150 str.

Koncept medijske pismenosti postaje sve važniji u europskim obrazovnim sustavima, a dodatan poticaj zasigurno predstavlja donošenje direktiva i preporuka o izvještavanju o stanju medijske pismenosti u pojedinoj zemlji članici. Zbornik radova s 5. regionalne znanstvene konferencije Vjerodostojnost medija, *Medijska pismenost – preduvjet za odgovorne medije*, urednica Viktorije Car, Lejle Turčilo i Marijane Matović na 150 stranica donosi detaljnu analizu stanja obrazovnih sustava u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i Srbiji te položaj i značaj koncepta medijske pismenosti u istima, zatim modele proučavanja i regulatorne okvire medijske pismenosti zemalja u regiji, kao i funkcioniranje medijske pismenosti u svakodnevnome životu. Zbornik je sadržajno podijeljen u četiri velike cjeline: *Mapiranje medijske pismenosti u BiH, Hrvatskoj i Srbiji, Čitanje medijskih poruka, Akteri u razvoju medijske pismenosti i njihove aktivnosti te Medijska pismenost u praksi.*

Obrazovni sustav u BiH refleksija je društveno-političkog uređenja dogovorenog Daytonskim mirovnim sporazumom 1995. godine, što se mani-

festira rascjepkanom vlašću, predrasudama i stereotipima te učenjem po etničkom ključu, ističu Lejla Turčilo i Lea Tajić u radu *“Nepostojanje strategije kompenzirano individualnim naporima u razvijanju medijske pismenosti”*. Većina reformi provodi se pod pritiskom međunarodne zajednice, što ipak doprinosi jačanju demokracije te civilne i medijske kulture. BiH je usvojila Direktivu o audiovizualnim uslugama, no kako je u procesu pridruživanja EU-u, ne mora izvještavati o stanju medijske pismenosti.

Broj istraživanja o medijskoj pismenosti i medijskoj kulturi u Hrvatskoj od 2000. godine kontinuirano raste, a pojam medijske pismenosti spomenut je tek u Strategiji iz 2014. godine koju je usvojio Hrvatski sabor, upozoravaju Igor Kanižaj i Viktorija Car u radu *“Hrvatska: nove prilike za sustavan pristup medijskoj pismenosti”*. Podučavanje o medijskoj kulturi odvija se unutar nastave hrvatskog jezika i informatike, čiji izvođači nisu dovoljno obrazovani za prenošenje znanja o medijskom obrazovanju. Nedostaje i priručnika i radnih materijala za učenje o medijima, kao i suradnja s gos-

podarskim sektorom, medijima, te suradnja između stručnjaka iz informacijskih i komunikacijskih znanosti.

Medijska pismenost i kritičko obrazovanje za medije nisu promatrani kao dio obrazovnog sustava ni u Srbiji, a zaostaje i provođenje reformi vezanih uz medijsko obrazovanje, budući da se koncept medijske pismenosti uglavnom veže za tehnički aspekt korištenja medija i informacijsku pismenost, upozoravaju Marijana Matović i Snežana Milin Perković u radu *“Srbija: Potreba za jasnom strategijom razvijanja medijske pismenosti”*. Televizija je dominantan medij u Srbiji, no autorice ističu kako je upotreba pojedinoga medija refleksija odnosa centar – periferija, pri čemu se ističe veliki jaz u dostupnosti. Iako raduje porast broja kolegija o medijima na fakultetima, kao i seminara o medijskoj pismenosti, autorice upozoravaju kako je teško procijeniti učinke istih jer nema točnih podataka o onima koji ih slušaju. Posljedica je to nedovoljno razvijenih mehanizama za praćenje razvoja koncepta medijske pismenosti u Srbiji, koji traže sustavniji i kvalitetniji nadzor.

Život u digitalnome dobu odvija se u kontekstu inflacije informacija i sadržaja na različitim platformama, što utječe i na informativne navike korisnika u čitanju medijskih poruka. Stoga Zafra Hrnjić Kuduzović u radu *“Evaluiranje kredibiliteta online vijesti među generacijom Y”* postavlja

pitanje kojim izvorima treba vjerovati te kako prepoznati vjerodostojnost vijesti? Odgovor na to pitanje još je važniji ako uzmemo u obzir činjenicu da su online vijesti nerijetko prepune netočnih i pogrešnih informacija, što mnogi, a osobito mladi previđaju. S druge strane, mladi poštovanje profesionalnih standarda kod novinara ocjenjuju pozitivno, ali takve vijesti smatraju dosadnima, što je posljedica promjene kriterija selekcije vijesti kod njih, ali i slabe razine medijske pismenosti.

Medijsko izvještavanje o nasilnim prosvjedima u veljači 2014. u BiH pokazuje kako politički diskurs obojan etnocentričnim, nacionalnim i drugim podjelama utječe i na diskurs online medija, što je, kada je riječ o BiH, snažna posljedica politizacije javne sfere te skromnih kadrovskih potencijala tamošnjih medija, upozorava Vedada Baraković u svom radu *“(Bi)Homo sacer: čitanje konteksta”*. Empirijski dio rada donosi analizu medijskog izvještavanja o prosvjedima triju najposjećenijih i najznačajnijih portala prema odabranim faktorima etničke i geografske polarizacije, pri čemu se huškačka retorika pokazala uspješnim receptom skretanja pažnje s gospodarskih problema i krize.

Analiza koju donosi Lea Tajić pod naslovom *“Uloga evropskih regulatornih tijela u oblasti medijske pismenosti”* istražuje povezanost medijske pismenosti i medijske regulacije. Au-

diovizualni mediji u EU regulirani su sadržajem Direktive o audiovizualnim medijskim uslugama, pri čemu se ističe razlika između linearnog emitiranja (tradicionalnog) i nelinearnog (korištenje usluge na zahtjev). Regulatori su sve bolje upoznati s konceptom medijske pismenosti, a ohrabruje podatak da je u 2014. godini čak 15 regulatora istaknulo obavezu promocije medijske pismenosti, no još uvijek je prevelik broj onih koji to čine na dobrovoljnoj osnovi.

U tu skupinu zasigurno pripada i Društvo za komunikacijsku i medijsku kulturu (DKMK) koje u središte svoga rada i aktivnosti stavlja djecu i mlade, nastojeći im pomoći da postanu odgovornim konzumentima, ali i kreatorima medijskoga sadržaja. Kako biti informiran u mnoštvu informacija dostupnih putem različitih medija, kako razlikovati vrijedan sadržaj od bezvrijednoga te kako uhvatiti korak s novim tehnologijama, pitanja su na koja pokušava odgovoriti Danijel Labaš u radu *“Djeca medija” – mladi obrazuju mlade*.

Kako djelovanje medijske pismenosti izgleda u praksi, što je i posljednja tematska cjelina Zbornika, analizirale su Lana Ciboci i Leali Osmančević u

radu *“Kompetencije nastavnika hrvatskog jezika za provođenje medijske kulture u hrvatskim osnovnim školama”*. Spomenuto je kako se podučavanje o medijima u hrvatskom obrazovnom sustavu odvija u sklopu hrvatskog jezika kao medijska kultura. Rad donosi ispitivanje stavova 49 nastavnika hrvatskog jezika koji predaju u osnovnim školama na području Grada Zagreba o medijskom odgoju, kao i analizu sadržaja medijske kulture u čitankama hrvatskoga jezika prema katalogu obveznih udžbenika za školsku godinu 2014./2015.

Identificirano je mnogo problema vezanih uz medijske sadržaje zemalja u regiji, ali i u obrazovnim sustavima koji zanemarujući važnost medijskog odgoja, tek djelomično ispunjavaju svoju najvažniju funkciju. Institucionalno obrazovanje za kritičko promišljanje o posredovanome medijskome sadržaju i njegovim vrijednostima, ozbiljna je zadaća svih aktera u društvu (roditelja, odgajatelja, nastavnika, novinara i medija), ali i preduvjet razvoja odgovornih konzumenata i doprinos jačanju medijske pismenosti na svim razinama.

Tanja Grmuša

Sedma regionalna konferencija “Vjerodostojnost medija: Novinarstvo i ljudska prava“, Zagreb, Fakultet političkih znanosti, 19. - 21. svibnja 2016. g.

Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu bio je domaćin sedme regionalne konferencije “Vjerodostojnost medija” od 19. do 21. svibnja 2016. godine.

“Vjerodostojnost medija” konferencija je koja svake godine okuplja znanstvenike iz Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske, Makedonije, Slovenije i Srbije. Okupljeni znanstvenici teorijski i empirijski pristupaju istraživanjima na području medijskih studija, novinarstva i komunikologije. Osnivači konferencije su Viktorija Car i Igor Kanižaj s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu koji su 2010. godine organizirali prvu „Vjerodostojnost medija“ i okupili znanstvenike i znanstvenice s devet sveučilišta u regiji. Protekle konferencije održane su u Zagrebu, Beogradu, Sarajevu, Dubrovniku i Mostaru.

U skladu s aktualnim zbivanjima, prateći rasprave domaće i međunarodne akademske i stručne javnosti, okosnica ovogodišnjih izlaganja bili su novinarstvo i ljudska prava. Mediji su promatrani iz rakursa slobode izražavanja, vrijednosti na kojoj suvremena demokracija temelji svoj razvitak, uz razvoj aktivnog i utjecajnog civilnog društva. Tema je potencirana

relevantnim medijskim izvještavanjem o izbjegličkoj krizi, koja se na području Republike Hrvatske intenzivirala u drugoj polovini 2015. godine. Uz medijsko portretiranje izbjeglica, analizirao se položaj i izvještavanje o manjinskim i marginaliziranim društvenim skupinama, poglavito o osjetljivim skupinama – djeci.

Konferencija je otvorena 19. svibnja, uvodnim govorima organizacijskog odbora te pozdravnim riječima njegovih članica i članova, a oni su Viktorija Car, Igor Kanižaj i Gordana Vilović, svi sa zagrebačkog Fakulteta političkih znanosti te Danijel Labaš i Nada Zgrabljić Rotar s Hrvatskih studija u Zagrebu. Otvaranju je prisustvovala dekanica Fakulteta političkih znanosti, profesorica Lidija Kos-Stanišić te Aleksandra Markić Boban, ravnateljica zagrebačkog ureda Zaklade Hanns Seidel, suorganizatora ovog znanstvenog skupa.

Konferenciju su sačinjavala predavanja strukturirana u šest panela, uz uvodni panel te okrugli stol. Ovogodišnji skup posjetili su profesori s njemačkih sveučilišta te stipendisti Zaklade Hanns Seidel iz Njemačke. Profesorica novinarstva i medija na Münchenskom sveučilištu, Gabrielle Goderbauer-Marchner, uvela je su-

dionike u problematiku kriznog komuniciranja i kriznog publiciranja. Poseban naglasak stavljen je na izazove krizne komunikacije, koja svoju konzistentnost mora zadržati i u vremenima koja nisu „dobra vremena”.

Vještim postavljanjem pitanja, slušanjem u trenucima najznačajnijih iskaza i pravovremenim intervencijama u raspravu, okrugli stol posvećen istraživačkom novinarstvu, moderirala je profesorica Marina Mučalo. Sudionici rasprave bili su najpoznatiji hrvatski istraživački novinari i novinarki, Nataša Škaričić, Slavica Lukić, Melisa Skender, Berislav Jelinić te Željko Peratović, koji su govorili o problemima koji prate njihovu karijeru – od verbalnih i fizičkih prijetnji, povreda radnog prava, kontinuiranog praćenja aktualnosti i pozadine vezane uz korupciju i kriminal u Hrvatskoj te načina na koji istraživački novinari dolaze do informacija relevantnih za njihove priče. Riječ je o pričama koje nastaju mjesecima, pa i godinama, a kojima se raskrinkavaju nepravilnosti političkog, ekonomskog, ali i medijskog miljea. Doza aktualnosti bila je raspravom evocirana kada je novinar Berislav Jelinić govorio o “ aferi Konzultantica”, koja je tadašnjeg prvog potpredsjednika hrvatske vlade, Tomislava Karamarka, nagnala da podnese ostavku, ali je predstavljala početak za općenite krize aktualne hrvatske vlasti. Anegdotalno i informativno, Jelinić je sudionicima ukazao kako je sve informacije o aferi poštom primio u redakciju Nacionala.

Prvi panel „Društveno odgovorna uloga novinara i urednika” bio je posvećen odgovornosti novinarske profesije, a tematski raslojen kroz pet predavanja o rastućem govoru mržnje, dominantnom u virtualnim medijskim sadržajima – komentarima. Uvod u temu dala je Gordana Vilović. Medijsku konvergenciju i digitalizaciju, nadalje je Gabrielle Goderbauer Marcher, povezala s medijskom pismenosti i domovima korisnika koji, u maniri „pametnih kuća”, sve većom digitalizacijom zahtijevaju kontinuiranu aktivnost korisnika. Naglašena interaktivnost implicira brojne opasnosti i izazove imanentne modernoj komunikaciji. Rade Veljanovski je odgovornost medijske djelatnosti povezo s ljudskim pravima i slobodama. Digitalni komunikacijski servisi građanima su približili medije, otvoriši mogućnosti njihove participacije i kreiranje medijskih sadržaja te je upravo participacija komentiranjem poslužila Heleni Popović za istraživanje i prezentaciju o indirektnoj građanskoj medijskoj participaciji. Ona je analizirala žalbe medijskih publika te utvrdila kako se ljudi žale, zaključivši kako su medijske publike aktivni entitet. Miroљjub Radojković analizirao je digitalne medije susjedne Srbije, razlučujući njihove koristi i opasnosti.

Sljedeći panel „Medijsko portretiranje izbjeglica i migranata” moderirala je i uvod u temu dala Viktorija Car – uz teorijski okvir o vizualnom portretiranju pojedinaca i skupina u mediji-

ma, predstavila je istraživanje Anje Stević koja je analizirala fotografije objavljene na Twitteru pet najčitanijih svjetskih novina. Naglasak je dan ikonskim fotografijama koje se i kroz ovo kratko vrijeme iznova koriste u medijima te tako određeni događaj pretvaraju u povijesno zapamćen. Satirična medijska produkcija, humor ili emotivni narativi kojima se prenose čuvstva straha i sućuti, analizirao je Boris Beck. Kolegice iz Novog Sada, Jelena Kleut i Brankica Drašković predstavile su narativnu analizu medijskih tekstova potpomognutu semiotičkom analizom fotografija, koje služe kao oprema tekstovima o izbjeglicama. Panel je zaključen analizom reprezentacije djece izbjeglica u *Jutarnjem listu* i *Večernjem listu*, kao najranjivije podskupine kojima oznaka "migrant" predstavlja zajednički nazivnik, a istraživanje su prezentirale Dunja Majstorović i Martina Soko. U vezanom panelu o „Medijskom portretiranju izbjeglica i komuniciranja s javnošću u kriznim situacijama” tematski je proširena medijska reprezentacija izbjeglica analiziranjem stvaranja medijskih agendi i objašnjavanja slučaja izbjegličke krize u hrvatskim medijima. Nikolina Borčić prezentirala je istraživanje o konceptualnim metaforama koje predstavljaju zrcalo političkih stavova, a nastaju u diskursu njemačkih medija – istraživanje je temeljeno na intervjuima s kancelarkom Savezne Republike Njemačke, Angelom Merkel. Specifičnost migranata kao ranjive društvene

skupine ukazala je na ulogu odnosa s javnošću i glasnogovornika, analizu komunikacijske mreže kriznih stožera tijekom migracijske krize u Hrvatskoj te kroz izvještavanje o kriznim situacijama u prijevozu.

Četvrti panel „Mediji i marginalne skupine” moderirala je Lejla Turčilo iz Sarajeva. Naglasak je bio na nevidljivosti nekonstitutivnih pripadnika društva i javnosti. Analizirane su medijske slike manjinskih skupina Bosne i Hercegovine, razina vjerodostojnosti tradicionalnih i novih medija u praćenju brojnih pitanja temeljnih ljudskih prava. Marginaliziranost je tako dotakla tretman osoba s invaliditetom u Bosni i Hercegovini, profesionalne i rodne identitete, a posebice rodno osjetljivo izvještavanje.

Posljednji konferencijski dan posvećen je možda najnovijim metodama edukacije kojima bi trebalo „odgajati” aktualne i buduće participante javne sfere. To su metode koje bi trebale biti implementirane kroz programe elementarnih odgojno-obrazovnih institucija. Radi se o podizanju svijesti o informacijskoj i medijskoj pismenosti, koja podrazumijeva kritički odgovor na recipirani medijski tekst. “Medijska i informacijska pismenost” je panel koji je moderirao Danijel Labaš. Istražena informacijska pismenost studentske populacije u fokus je pozicionirala pozdravne formule elektroničke pošte, na temelju e-mailova koje su razmjenjivali talijanski i hrvatski studenti sa svojim profesorima. Time su iznesene osnov-

ne razlike akademske komunikacije profesora i studenata u Italiji i Hrvatskoj. Opća informatizacija medijskog djelovanja referirala se i na *online* komentare koji komentiraju sadržaje vijesti o seksualnom zlostavljanju djece, a upravo se tim komentarima naglašava uloga medijskog izvještavanja, čiji je efekt podržavanje i perpetuiranje netočnih stereotipa o žrtvama i počiniteljima.

Posljednji panel vezan je uz najranjiviju skupinu izloženu svakojakim medijskim sadržajima – djecu. “Mediji i djeca”, panel je kojega je moderirala Nada Zgrabljic Rotar. Panel je tematizirao privatnost djece u medijima, mehanizme samoregulacije kojima je cilj zaštita prava djece u medijima te društvene mreže koje služe kao izvor informacija te često zanemaruju prava na privatnost javnih osoba. U ovom je panelu bilo riječi i o

fenomenu Twittera i pravu novinara na privatnost.

Zaključni dio konferencije bila je promocija knjige – zbornika radova „Mediji i javni interes”. Predstavljeni zbornik akumulacija je kreativnog znanstveno-istraživačkog napora, odnosno odabranih, recenziranih radova koji su direktan proizvod prošlogodišnjih istraživanja prezentiranih na šestoj „Vjerodostojnosti medija”. Zbornik radova uredile su Viktorija Car, Marijana Matanović i Lejla Turčilo. Završnim riječima sudionici su iskazali zadovoljstvo uspjehom konferencije na organizacijskoj, znanstvenoj i sadržajnoj razini. Upravo je znanost i stvoreno znanje o medijima i komunikacijama temeljna motivacija da konferencija svoje osmo izdanje sljedeće godine ostvari u Beogradu.

Vjekoslav Šago

LJETNA ŠKOLA
za studente i mlade novinare
„Informacijska tehnologija i mediji“
Zadar, 26. 8. 2016. – 31. 8. 2016.

PROGRAM

Ljetna škola u Zadru Informacijska tehnologija i novinarstvo

Informacijska tehnologija promijenila je tradicionalne medije u organizacijskom, sadržajnom i ekonomskom smislu. Procesi medijske prakse i prakse u odnosima s javnošću posredstvom novih komunikacijskih tehnologija svakim su danom sve složeniji. Nove komunikacijske platforme i konvergencija medija oblikuju medijski okoliš i medijsku publiku, a pred medijske profesionalce postavljaju se stalno novi zahtjevi i izazovi. Da bi mogli pratiti brze promjene, medijskim stručnjacima, novinarima, glasnogovornicima i zaposlenicima u službama za odnose s javnošću, potrebna je kontinuirana multidisciplinarna naobrazba koja će biti fokusirana na nove uvjete javne komunikacije koje nameće informacijska tehnologija.

- Cilj škole je da polaznicima omogući uvid u nova znanja i vještine koja će ih osposobiti za snalaženje u novim okolnostima masovne komunikacije i konvergiranih medija.
- Cilj je također da s naglaskom na utjecaj informacijske tehnologije na medije i novinarsku profesiju predavanja i radionice u školi budu pokazatelj za praktično djelovanje u medijima i u odnosima s javnošću kao nadopuna u deficitnim područjima redovitih akademskih i visokoškolskih programa.

METODE RADA ŠKOLE

Škola će održavati zadnji tjedan kolovoza, od petka 26. do srijede 31. kolovoza 2016. Ukupno je 5 radnih dana u kojima će se održavati nastava i radionice od 8:30 do 15 sati. Nakon toga polaznici su slobodni. Predavanja će biti u prijedpodnevnim satima a radionice svaki dan nakon 12 sati, odnosno nakon 13:30. Predviđeno je ukupno 15 predavanja i 9 radionica. Predavanja će održavati profesori Zagrebačkog sveučilišta, Sveučilišta u Mariboru i Sveučilišta u Ljubljani. Radionice će voditi profesori, asistenti i novinari Nove TV i HRT-a. Nastava i radionice posvetit će

posebnu pozornost stjecanju novih znanja i novih vještina iz područja digitalne kulture, fotografije i multimedije u medijskoj praksi. Ciljevi škole će se ostvariti razmjenom profesionalnih i stručnih iskustava interaktivnoj komunikaciji polaznika i nastavnika.

SADRŽAJI

U školi će biti zastupljeni sadržaji koji mogu zadovoljiti interese različitih profila polaznika. Ti će sadržaji prikazati najnovije načine i metode rada sa studentima informacijsko-komunikacijskog usmjerenja te će na popularan način upoznati polaznike s najnovijim znanstvenim istraživanjima i rezultatima koji imaju utjecaj na digitalnu kulturu. U školi će se govoriti o sljedećim temama:

1. on-line novinarstvo i o promjene koje su nastale u masovnim medijima pod utjecajem interneta, konvergenciji medija i novim platformama;
2. digitalizaciji baštine i medijima kao dijelu hrvatske baštine;
3. novi alati koje informacijska i tele tehnologija omogućuje novinarima, primjerice strojno prevođenje, pretraživanje i vrednovanje informacija, mobilno novinarstvo;
4. uloga društvenih mreža u novinarstvu, ovisnosti o internetu, kulturološki aspekti i osviještenost za korištenje interneta, medijska pismenost u vremenu informacijske tehnologije.
5. Radionice: praktično će se u radionicama prikazati strojno prevođenje kao alat u suvremenom novinarstvu, obrada slike i zvuka za novu novinarsku praksu, viralno novinarstvo, multimedijalna proizvodnja vijesti na radiju, tehnologija u suvremenom televizijskom novinarstvu, analiza on line društvenih mreža s Node XL.

SMJEŠTAJ POLAZNIKA I KOTIZACIJA

Polaznici financiraju školu kroz kotizaciju. U kotizaciju ulaze: smještaj, izlet na Kornate ili na ušće Zrmanje, zajednička svečana dalmatinska večera u okolici Zadra, osvježenje u pauzama nastave. Smještaj za polaznike predviđen je po popularnim cijenama u Studentskom domu u Kampusu Sveučilišta u Zadru gdje se održava i nastava. Kampus se nalazi na Jazinama, desetak minuta od poluotoka i centra grada te u neposrednoj blizini trgovačkog centra Relja gdje je tržnica, prodavaonice, kafići i brojni drugi sadržaji. Studenti su smješteni u dvokrevetnim sobama s mogućnošću korištenja čajne kuhinje.